

Folklorinis ansamblis "GASTAUTA".

Nedaug teko lauti, kuriuos gal didžiūti ir dabar užrašomas bei renkamas liaudies kūrybos turtais. Prabėgęs pora dešimtmečių, ir mes, lietuviai, senųjų lobių ieškojime dainynuose, archyvuose, muziejuose. Todėl smagu, kad ir Rokišio žemė išaugino daug talentingų muzikantų, dainininkų, pasakorių, Rokišio etnokultūros centro kataloge paminėta apie du šimtus pateikėjų, iš kurių užrašyta 1023 dainos, 4 sutartinės, 17 giesmių, apie 100 instrumentinių kūrinių, 15 pasakų, 57 pasakojimai, atsitikimai, 3 legendos. Šie lobiai surinkti mūsų folklorinio ansamblio "Gastauta" rengiamose ekspedicijose. Aplankytas bene kiekvienas rajono kampelis: nuo Onušio, Suvainišio iki Jūžintų, Duoklišio. Vien Rokišio rajone surengta 20 ekspedicijų. Nuvykta ir į Zarasų rajono Suvieko bei Salako apylinkes, Utenos rajone į Sudeikius.

Už mūsų ansamblio dainas, šokių, pasakojimus mes turime būti de-

kingi mūsų krašto šviešuoliams, išsaugojusiems praeities palikrį. Kiekvienoje ekspedicijoje sužibėdavo mūsų seniejė deimantukai - dainininkai, muzikantai, pasakoriai. Ilgam įstringa tų mielų žmonių veidai, nuodžiūras, atvirumas. Atiduoda jie savo sielos dalelę, ir mes tarsi praturtėjame, tauresni tampame. Tokie yra Ignas (g. 1913 m.) ir Stasė (g. 1920 m.) Bagdonai iš Duoklišio apylinkės Titelių kaimo. Šiuos žmones garbia ir Dievas apdovanojo ne tik dainomis, bet ir devyniais talentais. Jis - liaudies tapytojas, dainininkas (pats siuntė savo dainas į Vilnių, į Tautosakos instituto archyvą), medžio drožėjas, skrybėlių iš liaudų pynejas, būtininkas. Jo žmona - puiki audėja.

Visada malonu bendrauti su Juozu Bagužiu (g. 1915 m.) iš Abelių, padainavusiu net 27 dainas, pasėkusiu 3 pasakas, išmokiusiu 4 skaičiuotes, 5 erzimus, 13 ratelių. Kai jis dainuoja, regis, giedotojas išgieda tas dainas. Nors metų našta į lenkia prie

žemės, tačiau negali atsigėrėti jo gvyais pasakojimais, gražia panelėtiška šneka.

Paminėsiu ir Petronėlę Čepulienę (g. 1901 m.) iš Skemų, padainavusią net

Lapiešienę gyvena Užubalių vieniemyje. Iš jų ansamblių gavo 35 dainas ir 4 ratelius. Ypač pamėgta smagioji "Kur tu buvai, Laura?".

Daug įdomybių sužino-

dešimties metų veikla su sieta su Algju Svidinsku - puikiu dainininku, poetu, drožėju. Jo pasiaukojimo ir didelės meilės senajai kultūrai dėka organizuotos jau minėtos ekspedicijos, senosios mūsų kalendorinės šventės (Užgavėnės, Jorė, Rasos). A. Svidinskas suprato, kad ansamblis gyvuos, jei bus domimasi savo krašto senosiomis dainomis, papročiais. Juk daug smagiau išmokyti pačių užrašytą dainą, surastą šoki.

Surinkta medžiaga būdavo kruopščiai peržiūnima, šifruojama ir siunčiama į Tautosakos instituto archyvą. Ne vienieris mūsų ansamblis pelnė prizines vietas už tautosakos propagavimą ir saugojimą. Niekas nepaneigis, kad tai prasmingiausia ansamblio veikla.

O kiek būtų per tuos metus išvykų, konkursų, koncertų, vakaronių. Juk

bių akimirku palydint saulę, nakties lauzo bei rytinio saulės šokio ant Burbulio kalno prie Sartų ežero. Pralėdęs vasaros naktį gamtoje, pajunti jos ritmą, žemės gaivų ir jėgą.

Kitos metų šventės irgi turi savo prasmę, nuotaiką. Triukšmingos Užgavėnės žavi nuostabiomis kaukėmis, Jorė skelbia žalumos pradžią, susižavėję, susikaupę kvičia Vėlinės, džiaugsmo ir Saulės grąžai skelbia Kalėdos. Džugu, kad šios šventės pamazū vėl atgyja mokyklose, darželiuose. Reikia tikėtis, kad etnokultūros centras bei "Gastauta" ir ateityje kvies visus prisiminti mūsų seniasias šventinių tradicijas.

Savo gyvavimo metais ansamblis subūrė nemažai žmonių, gerbiančių praeities palikimą. Smagu, kad kai kurie būvę ansambliuoliai jau turi subūrę savo kolektyvus. Džiū-

TVIRTYBĖS SEMIAMĖS IŠ PRAEITIES LOBYNO

Petro Vinkšnelio vadovaujamas kankininkų ansamblis Svėdasuose. 1935 m.

jorne iš Adelės Matulevičienės (g. 1925 m.), gyvenančios Kamajų apylinkės Juodonių kaime, ir Paulinos Tumienės (g. 1922 m.), gyvenančios Kalviuose. Moterys grojo J. Lašo darbo kanklėmis P. Vinkšnelio (Svėdasų vargonininko) vadovaujamam kankininkų ansamblyje.

Įne vieno kaimo gryčių užėjė, dar rasime tai, kas mums brangia, kas dvelkia senove ir tvirtybe.

Jau tryliktus metus skaičiuoja Rokišio folklorinis ansamblis "Gastauta". Ansamblio pradžia ir

reikėjo žmonėms parodyti, kas slėpi mūsų tautoje, kas atėję iš amžių glūdomos. O vakaronės, vakaronės! Kiek jose išlieta prakaito besokant "Polką su ragučiais". Jos mielos kiekvienam ansambleiui šiltas sutikimas, gardžios vašėms.

Nelengvai skynėsi kelą į viešumą kalendorinės šventės. Ne kartą A. Svidinsku reikėjo aiškintis su "atsakingais darbuotojais" dėl Rasų šventės organizavimo. O kam teko būti šioje šventėje, tas niekuomet nepamirš nuosta-

gu žūrėti į dainuojančius ir šokančius D. Dekanienės mažylus - "daigelius". Per trylikta metų paskaitė kelios ansambleičių kartos, tačiau yra keletas žmonių, kurie kolektyve - nuo pat jo susibūrimo. Jau treji metai, kai ansambliui vadovauja G. Viduošis ir N. Lungienė. Tai puikiai dainuojantys, grojantys, energingi žmonės.

1993 m. buvo išleista "Gastautos" dainuojamųjų dainų kasetė.

Giedrė
SPUNDZEVIČIENĖ

Stasė Buitvydaitė-Bagdonienė ir Ignas Bagdonas. 1955 m.

PANDĖLIETIS JONAS VAJEGA (1908.IV.13-1986.II.24) - KURČNEBYLIŲ MOKYMO LIETUVOJE PRADININKAS

Prieš kelis metus nuo Pandėlio Kiles kraštotyrininkas L. Juozaitis pasakino mane parašyti Pandėlio mokyklos kurtam muziejui apie kitą nuo Pandėlio kilusį, ilgus metus Kaune gyvenusį Vajegą - mano puštelėjusį, kaip ir pedagogą ir kraštotyrininką. Aptikus, kad Bostone leidote lietuviškos enciklopedijoje apie jį rašoma, pagaliau, jog jo veikla gali būti įdomi ir "Prie Nemunelio" skaitytojams.

Jono Vajega, kaip ir kitų Vajegu, tėvas - Kučalo kaimo. Atėmė mokyti praeilį kampininkavo Pandėlio apylinkėse. Mūsų seneliai Jozapas buvo Pandėlio gono Kociovkio medicinas. Gyveno tarp Radžiūnų ir Žvirbių burdėto Pandėlio Greičio "Išvėsinčių" gyvenvietėje ir Leopoldavos. Savo žemė nesėkė. Šeimoje augo šeši vaikai. Jono tėvas Antanas Vajega bėgavo Latvijoje, nuo 1916 metų vežėavo Rygoje. Jo po kairę neturėjo. Lietuvoje Jozapas reformos daktaras skypa neturėjęs vienkiemyje.

Jonas Vajega gimė ir augo Rygoje. Ten lankė į kitą mokyklą skyrių, mokyklą laivų, kalbą, Karai baigė, gyveno pas savo dėdę - mano tėtį Lietuvos. Dejus metus mokėsi Kuprėdikių pradinėje mokykloje. 1918 m. čia jam didesnis įstaka turėjo prie pirmosios komisijos ir raudonų kun. B. Šveškiaus, kurį kuprėdikiškai tada net bolševikų vadino už tai, kad jis galva deju už bebučius. (Atarė B. Šveškiaus 1945.II.25 buvo nužudytas Rusijoje, name, kur dabar biblioteka). Bežemis Antanas Vajega leido sūnui mokyti. Pasirodęs pas Martinoną K. daraktorius Katalė, baigė Šiaurės programą, mokytojų kūrė ir gavo mokytojo teises. Dvynioikamėtis Jonas - jau Duokikių pradinės mokyklos mokytojas. Ne tik Duokikių, bet ir Jundonų, ir Ežiūnų, ir kur tik nori, ties į - tik atbargnis mokytojas pavaduoti susirgusios. Jis - ir chorvedis, ir rezisierius, ir Strazdelio paminklo Kamajaus sėdintųjų komisijos narys, ir jaunų štrepsnių pedagoginėje spaudoje autorius, ir laukos kas mėnuo. 1927 m. karto su E. Muilnieku Duokikių

duos. 1956 m. buvo atleistas iš direktoriaus pareigų. Argi tada gajio dirbti pedagoginį darbą žmogus, kuris giedoja Kauno Katedros chorę, susirašinėjo su Amerikoje gyvenančiu puštelėjusiu bei rašė J. Zobarski ir rektoriams gaudavo iš ten kad ir "Vėnų" Tiesę jį, nei priverčiamųjų darbų stovyklon rado už ką patalpinti... Tai buvo be galo didelis smūgis, nes jam, savo vaikų nuvertinimui, tas institut buvo viskas. Nuo 1958 iki 1962 m. darbe bėgavo tik Kauno Vytauto D. parko ekskursijų vadovu. Vėliau dirbo Kauno Literatūrinio Muzejaus Maironio namuose bendradarbiu. Ir vėl skandalas: 1969 m. į Valgaudonų mraimęj Kungikiūkos savo iniciatyva atėmė iš Kauno ekskursijos, o ten "kas ką norėjo, la ir šnekojė". Afėdero jį iš čia. Tik pažįstami dėdėtejo nuo dar didesnių nemotikų. Dabar jau bejaukimas tik dvasios nepastojė ir vėl už straipnio apie R. Kalėnį multiplikavima buvo išprašytas ir iš čia. Tada darbo jau ir

nėbėjęs, nes sveikata, nušalėsi šalia, labai pablogėjo. Nemėmė tik giedojimo Katedros chorę, kol ant laiptų nugriuvus nelė išėjo. Po šio įvykio jau ir struktūromis būdams praeiti. Kai 1969 m. dirbo jau įmūškas lignos, gavo būdams svajodavo atsiuolū iš Juodonia, kuriuose kadaise praėjo savjį mokytojų kelis, kapėtas, bet išėjo kiti, kaip juos nepastojė ir artimėnos - Karmėlos.

Mano puštelėjus Jono buvo Skras Vajega "Pragėdėnų" Vidurū krašto pašautos, domėjosi šiekutais. Ne šėk išėraše, kol laudysie mokiūkos, kaimo motėrisė. Jis visa gyvenimo lėdjo pedagoginis optimizmas - išėkūnos teigiamas draugis, karais net ir tė, kur galėsi būdė. Tas rimamasis teigiamėnos amocijos apėkė jį suburdavo daugybe gyvenimo nauksiautų žmonių.

Už straitūnis megėtamias opozicionierius, gyvena labai sunkiai, nes kas mėnuo po 100 litų siūnė Narsėkūkos trobas stacionėm šėmė. Apie 1933 m. ektėmū išėkūno brandos šėvėsto egzaminus. Už straitūnis spaudoje 1934 m. buvo pakviestas į Kauno "Saulės" mraimėgių gminėjos pavėzėlinė mokyklą. Nuo 1936 m. bendradarbiavo "Sarypėtoje". Tautos mokykloje, "Akademikė", "XX amžiuje", "Dvų medijažos buvo surėkęs apie rašt. Lazdūnų Pėlėda, kun. A. Šėradė ir J. Katalė, Tarėkūno metų spaudoje buvo išspausdėnis apie 60 str. Atėkėrai išėdėdo "Mokytojo visomėninį veikimā" 1935 m. ir "Šėkėtinėm" kurtėnbylių Mokymosi III sk. Po 2-ų metų penkėlėte dirbė [35-ąją mokyklą Vilkipolėje. Kai 1936 m. Žmogaus Globos Draugija pradėda organizuoti pirmąją Kurėbi, Nėbrylių mokyklą, jį pasiūlė jį kurtis Kaune ir konferencijai Rygoje, vėliau paskėtas tos mokyklos direktoriumi. Čia ir buvo didžiausias jo gyvenimo šėvėtas, kunj kai kas net žygėdarbiu pavadinėdo. Tuo mirėvoje buvusio instituto direktoriumi jė išėbuvo 18 mėn. Nuo 1938 iki 1956). Ramėš metal bebuvo tik dvejų. Po 1940-ųjų - rėpėdėnis ir rėpėtikėlis. Priėraštus rėntulū, 1944 m. vėzėatė rėntulū su žmonė ir kučmedėlis gyveno Suvėlėkis žėrnėsnė, valgdėm tai kėn nuo taikū nepajautė ir sumaltė javų grū-

P. BLAŽEVIIČIUS Laudies menas II DALIS

KERAMIKA

Pokario metais Rokikiū krašte keramika kurį laiką dar gyvavo. Rokikiū muziejuje yra medžiaga apie Aidoną Ropienę, kuri šio amato paslėpėją kartų su savo broliu Kazimieru Puziekėvičiumi išėmė iš tėvo. Jos brolis buvo nužudytas 1945 m., tėvas su motina išėmė į Sibirią 1948 metais...

Pokario metais šios Rokikiū kaimė stovėo dirbtuvės su jo kaulius mūrėta degimo krosniniu, kuriuo tilpėdavo apie 1000 įvairaus dydžio dirbinių. Nėradė Aidona sulauk-

davo iš Sibiro tėvelio patarimų, kaip išdėgti puodus, kaip glažuoti. Dabartinis muo dirbtuvėtis nėra A. Ropienė nedirba nuo 1968 metų, nes būmėl buvo užėmė nepakėlimi mokesėli. Ji su lėgėsu prisėmėna pokario metų turgas, kai ant prekystalių stovėdavo moliniai apšėvėti, puodėnis, dubėnėliai, vazės, arbatinukai...
Deja, šiandien Rokikiū turgyje vietnėsis keramikos ir su žibūru nerasi.

TAPYBA

Pokario laikotarpiu vis daugiau Rokikiū krašto žmonių dėmėjosi tapyti. Kai kurie krašėtieiai tapė labai žėmėmatis menininkais.

MONIKA BIČIŪNIENĖ

Monika Bičiūnienė gimė 1911 m. Puse savo gyvenimo jį praleidė kaimė šalia Pandėlio miestėlo. Vėliau persikėle gyventi į Pandėlį. Pokario metais, nuėmė vėnų, j viena paėsi lėdė sūnų j mokiūki.

Sūnūs Rimantas, besimėkėdamas Vilniuje, Čurionėno meno mokykloje, atbėkdamas ir namus atėvėdavo savo tapytū paveiksli. Motna su pavdu žūrėjo į sūnūs darbus, o pastėpėlė jė, kad pat pabandydavo tapyti. Kada jos darbai vienąkart papuolė į rankas sūnui, jis buvo maloniai nustebėtinis. Išvažėbuo Rimantas paiko motinai dėdė, tapėmū. Grėžės rado duris ir langus gėlytėmas papuštėjus, keletą paveiksli, kuriuos sumėnė parodytū savo dėlytėjoms. Motėnos nuostabi, darbai buvo įvairni labai palankiai. 1966 m. Vilniuje, respublikinėje bibliotekoje įvyko pirmoji jos personalė paroda. Greit M. Bičiūnienė, pradėjusi tapyti būdama 53 metų, tapo žėmėma visoje Respublikoje ir už

jos ribų. Jos darbai buvo ekspozicijom Erijoje, Latvijoje, Vokietijoje, Lenkijoje, Belgijoje ir kitur. M. Bičiūnienė aktyviai dalyvavo Lietuvos menininkų seminaruose. Ji tapė Čurionėno kelio stogastulėjų detales.

M. Bičiūnienės paveikslokoce vėryauja spalvė ir linijūs pradėsi. Jai neįbėžėtinia nei endvė perspektyva, nei proporcijų santėykiai. Meninikė piešia tai, ką malė, gerai pažįsta, ko pati gyvena arba kas šiktyja jos prisėminimuso. Darbai žėdi liaudikius mąstytėna, betarpiškūmi, inatyvū pasalu suvoikima, tie šėvėstus. Inėkstri, mairė žėpėstos.

Nuo 1969 m. M. Bičiūnienė gyvena Vilniuje. Lazdūnosose pas savo sūnū, baigė Vėlėnūs Dalies institutū, Sūnūs - daktarinė profesionalė, o k laudies mairė. Tapo abu. Jei sūnūs paveikslokoce daugisėia atsi-pindėni rūdėna ir jaunystė, tai motinai dardėjo būdėngs praėlėtis avėzėvėdamas.⁷

(Nulekta į 6 psl.)

Tautodailininkai - jubilaitai (iš dešinės į kairę): J. Sarapikiėnis, J. Šarkauskienė, L. Kavaliauskėnė, R. Zaliukis, K. Pupienienė) savo darbų parodoje 1991 07 11.

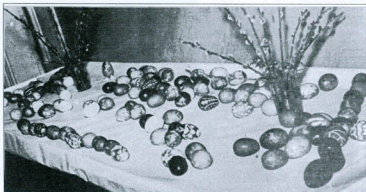
Vyt. VAJEGA - mokykl. pensininkas

(Pabalga. Prodižia Nr. 10).

LIAUDIES MENAS

(Atkelta iš 5 psl.)

Margučių paroda Rokiškyje 1960 04 23.

ANTANAS KLIUGA

Gimė 1896 05 01 Rokiškio rajone, Vilkonių kaime. Jam teko dalyvauti kovose dėl Lietuvos nepriklausomybės - buvo Mindaugo IV-ojo pulko savanoris. Grįžęs iš mūšių - ūkininkavo. Tapyti pradėjo išdėjęs į pensiją, 1919 m. Rokiškyje.

A. Kliugos paveiksluose - gimtinis kaimas, margaspalviai darželiai, javų laukai... Nemažai šio savito laudies menininko darbų saugoma Rokiškio muziejuje.

JULIJA ŠARKAUSKIENĖ

Gimė 1896 12 13 Rokiškio krašte, Maneivų kaime. 1941 m. su visa šeima buvo išvežta į Sibirą ir į gimtinę grįžo tik per 17 metų. J. Šarkauskienė aktyviai dalyvauja rajoninėse parodose. Jos darbai įdomūs savo švelnima spalvomis, nuolirdumu, betarpiškumu.

***

Respublikoje gerai žinoma dar viena mūsų krašto laudies menininkė - tapytoja, gyvenanti Vilniuje. Tai A. Varnienė, dažnai eksponuojanti savo darbus gimtajame krašte.

Tapybtą rajoninėse parodose eksponuoja ir A. Raugienė, Z. Matuzonienė, R. Narbutienė, A. Daščioras bei kiti meistrai.

KITOS LIAUDIES MENO ŠAKOS

Apie kalvystės tradicijų atgavimąms kabėti kol kas anksti. Yra bandymų darbo ir kūrybos centre, rajono mokyklose kurti minkštus žaislus. Karpiųjų parodas rengia Kraiunų muziejus darbuotoja A. Raugienė. Gražiais suveniais džiugina A. Gegelevičienė.*

V. ŠAVELIS

Rudens vidurnaktį

Po pilkakraunį basiai naktis neramu
Mėnesienis, užkūnusių ugnis,
Lyg daulytis kažkas noragu
Per dvylikę tylam Panamunų

Liaudies meistro J. Pipinio 100-ųjų gimimo metinių minėjimas 1989 04 15 Rokiškio kapinėse.

Kas čia trankosi? Svetimas, savas
Akytus Nemunėlio pašonė?...
Pasakyk, akmenai pažalavęs
(neva žynio prašau), koksa požemių ponas?..

Kas žinos? Kelmas kalnei graudenas...
Gal po tuo, kuris merdi ir būni,
Dvasia dvarponio pikto vaidenas,
Ant baudžiauninko siundžiusio šunį?

Švedus sautasius miest čia šepos
Ir žvengsima pašauto raitino
Betgi mėnuo, slapčia pasislėpęs,
Nebematoma pilės pelenų jo viršūnė.

Prasiviečis suaižijęs dvaras
Pro lelijom pražyduosį mėnesio pusį,
Neafjos penktuotas husaras,
Neafjos su lenkėmis užis ir siusti.

Ir už medžių šešėliu sukumpo,
Ir sukumpo lyg nusikrautos vėles.
Pagiedokit man, medžiai, karunkų
Ši vidiakiti, šaltai ir gėjų...

NUORODOS

¹ K. Paunksnio užrašai (saugomi Duokiškiio pagrindinės mokyklos muziejuje)

² Rajoninės laudies meno parodos dalyvių aprašai. 1991 m. Rokiškio krašto muziejus.

³ Liaudies menininkų biografijos Rokiškio krašto muziejus laudies meno ekspozicijoje. 1993 m.

* P. Blaževičius, Kūrybos šviesta. "Spalio veilava", 1977 08 23 Nr. 101, psl. 3.

⁴ Liaudies menininkų biografijos Rokiškio krašto muziejus laudies meno ekspozicijoje. 1993 m.

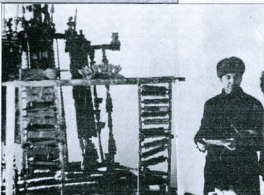
Rajoninės laudies meno parodos dalyvių aprašai. 1991 m. Rokiškio krašto muziejus.

* M. Mielauskienė. Keramikė iš Kokų kaimo. "Prie Nemunėlio", 1991 08 Nr. 5, psl. 4.

* P. Blaževičius. Apžvalginės ekskursijos Rokiškyje medžiaga. F. Marcinkas. Versmelė. "Atspindžiai", 1990 10 15 Nr. 17 psl. 3.

* Liaudies menininkų biografijos Rokiškio krašto muziejus laudies meno ekspozicijoje. 1993 m.

Rajoninės laudies meno parodos dalyvių aprašai. 1991 m. Rokiškio krašto muziejus.

L. Šepkos ekspozicijos montavimas Rokiškio muziejuje.

S. Daunio nuotrauka

